

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa,

26/07/2018

IX.517.1709.2016.JN

Pan
gen. Jacek Kitliński
Dyrektor Generalny
Służby Więziennej

Wielce Szanowny Panie Dyrektore Generalny,

Bardzo dziękuję za długo oczekiwaną odpowiedź (pismo z dnia 20 czerwca 2018 r., BP.055.2.2018.mr) na moje wystąpienie z dnia 26 lipca 2017 r., w którym przedstawiłem wyniki powtórnej analizy porządków wewnętrznych w aresztach śledczych i zakładach karnych, przeprowadzonej pod kątem ich zgodności z aktami prawa powszechnie obowiązującego i dotychczasowymi zaleceniami Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Oczekiwałem, że trwające od dwóch lat rozmowy w tej sprawie oraz polecenia Pana Dyrektora Generalnego, wydane w 2016 i 2017 roku dyrektorom okręgowym Służby Więziennej, zakończą temat. Niestety z przykrością stwierdzam, że zarówno polecenie dotyczące opublikowania zarządzeń dyrektorów w sprawie porządków wewnętrznych na stronie internetowej, jak i polecenie dokonania przeglądu regulacji wewnętrznych pod kątem spełnienia wymogu ich zgodności z prawem powszechnie obowiązującym, nie zostało zrealizowane przez wszystkich kierowników jednostek penitencjarnych. Nadal bowiem na stronie BIP nie jest dostępny porządek wewnętrzny Zakładu Karnego w Białymstoku, Głubczycach, Inowrocławiu, Opolu, Stargardzie, Strzelcach Opolskich (Nr 1). Nie sposób również zapoznać się z porządkiem wewnętrznym wielu Oddziałów Zewnętrznych, np. Bemowo, w Bydgoszczy, Chełmnie, Jabłonkach, Średniej Wsi, Toruniu. Dokumenty nie zostały zamieszczone w BIP bądź strony internetowe są niedostępne.

W piśmie z dnia 29 sierpnia 2017 r. (BDG.055.10.2017.ASB) zostałem zapewniony, że w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w zapisach w porządkach wewnętrznych

dyrektorzy zostali zobowiązani do niezwłocznego ich dostosowania do stanu zgodnego z obowiązującymi przepisami. Wbrew temu poleceniu, niezmiennie wiele porządków wewnętrznych zawiera zapisy sprzeczne z regulacjami zawartymi w aktach wyższego rzędu. Nawet niektórzy dyrektorzy jednostek podstawowych, których zarządzenia w sprawie porządku wewnętrznego były przywołane w poprzednim moim wystąpieniu jako przykład regulacji zawierających nieprawidłowe zapisy, nie dokonali zmian we wskazanym zakresie. W zarządzeniu nr 5/2018 Dyrektora Zakładu Karnego w Goleniowie z dnia 26 lutego 2018 r. w sprawie porządku wewnętrznego w dalszym ciągu widnieje zapis, że rozmowa telefoniczna może odbyć się na koszt rozmówcy, o ile usługa taka jest świadczona przez operatora (§ 37 ust. 3). Dyrektor Zakładu Karnego w Nowogardzie, w myśl § 26 ust. 11 zarządzenie Nr 47.2017 Dyrektora Zakładu Karnego w Nowogardzie z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie porządku wewnętrznego, wciąż informuje skazanych, że mają oni prawo do widzeń jedynie z osobami najbliższymi, a Dyrektor Zakładu Karnego w Czarnem zobowiązuje skazanych, by w pierwszej kolejności w danym miesiącu, mimo posiadania innego rodzaju widzeń, wykorzystali widzenie regulaminowe (pkt 10 lit. h zarządzenia Nr 9/2017 Dyrektora Zakładu Karnego w Czarnem z dnia 6 lutego 2017 r. w sprawie porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w Czarnem).

Kierując do Pana Dyrektora Generalnego trzecie wystąpienie w przedmiotowej sprawie, nie podjąłem trudu przeglądu obowiązujących porządków wewnętrznych. Poprzestaję na przedstawieniu kilku regulacji wewnętrznych, w których nieprawidłowe zapisy zostały dostrzeżone w trakcie badania skarg indywidualnych.

Skazany, korzystając z przysługujących praw i wolności w zakładzie karnym, musi liczyć się z ograniczeniami, które są nieodzownym elementem wykonania kary w warunkach izolacyjnych. Ograniczenia te nie mogą być jednak dalej idące, niż określa to Kodeks karny wykonawczy. A tak się dzieje w Areszcie Śledczym w Bydgoszczy, bowiem skazani skierowani do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego i półotwartego są zobowiązani przekazywać korespondencję do wysłania w sposób umożliwiający jej nadzór i cenzurę. Przepis § 14 ust. 2 zarządzenie nr 65/2017 z dnia 8 września 2017 r. Dyrektora Aresztu Śledczego w Bydgoszczy w sprawie porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w Bydgoszczy odnosi się do każdej korespondencji skazanego, nie przewiduje w tym zakresie odstępstwa, o którym mowa w art. 8a § 2 i 3

k.k.w., choć w poprzedzającym przepisie, dotyczącym organizacji przyjmowania korespondencji (wskazane dni i godziny), jest rozróżnienie na korespondencję prywatną i urzędową. Tożsama regulacja występuje w zarządzeniu Nr 1/2017 Dyrektora Aresztu Śledczego w Starogardzie Gdańskim z dnia 11 stycznia 2017 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Areszcie Śledczym w Starogardzie Gdańskim. Przepis § 15 ust. 5 stanowi, że „w zakładzie karnym typu zamkniętego skazany przekazuje korespondencję do wysłania w sposób umożliwiający jej cenzurę (w niezaklejonych kopertach), natomiast w zakładzie karnym typu półotwartego wówczas, gdy dyrektor zarządził cenzurowanie korespondencji”.

W innej jednostce, w Zakładzie Karnym w Sieradzu, Dyrektor uznał, że „przyjmowane będą tylko te paczki higieniczne i odzieżowe, które zostały dostarczone lub przesłane do Zakładu Karnego w Sieradzu przez osoby figurujące w Centralnej Bazie Danych Osób Pozbawionych Wolności Noe.Net, jako osoby bliskie osadzonego” (pkt 14.13 Zarządzenia Nr 92/17 Dyrektora Zakładu Karnego w Sieradzu z dnia 27 grudnia 2017 r. w sprawie porządku wewnętrznego Oddziału Zewnętrznego Zakładu Karnego w Sieradzu). Należy zauważyć, iż dyrektor zakładu karnego nie posiada uprawnień do wprowadzania w porządku wewnętrznym ograniczenia w postaci wskazania, że paczki higieniczne mogą być dostarczane osadzonemu jedynie przez osoby bliskie, do tego figurujące w Bazie Noe.Net. Ustawodawca w art. 113a § 4 k.k.w. przewidział możliwość otrzymania przez skazanego (warunkując wydaniem zezwolenia przez dyrektora zakładu karnego) paczki z niezbędną mu odzieżą, bielizną, obuwiem i innymi przedmiotami osobistego użytku oraz środkami higieny, nie ograniczając kręgu osób uprawnionych do przesłania takiej paczki (tak, jak to uczynił w przypadku paczek żywnościowych). Dyrektor, jak stanowi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, określa jedynie dni, godziny i sposób przyjmowania i wydawania paczek, o których mowa w art. 113a § 4 Kodeksu (pkt 15). Stwierdzić należy, że wprowadzone przez Dyrektora przedmiotowe ograniczenie nie pozostaje w zgodzie z Kodeksem karnym wykonawczym (art. 113a § 4 k.k.w.) i wykracza poza delegację wynikającą z przepisu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości (§ 14 ust. 2 pkt 15).

Inny zapis rzeczonoego porządku wewnętrznego prowadzi do wniosku, iż Dyrektor Zakładu Karnego może odmówić prośbie skazanego o umożliwienie dostępu do informacji

publicznej – „Osadzony na podstawie indywidualnej zgody Dyrektora może korzystać ze stanowiska komputerowego z dostępem do internetu, znajdującego się na terenie Zakładu Karnego w Sieradzu, w zakresie umożliwiającym skorzystanie z systemu informacji prawnej oraz wybranych serwisów informacji publicznej udostępnionych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej” (pkt 13.6). Wniosek taki byłby oczywiście błędny, ponieważ prawo dostępu do informacji publicznej przysługuje skazanemu na mocy przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 1764). W przypadku korzystania z dostępu do serwisów informacji publicznej ograniczenia te mogą dotyczyć np. miejsca, terminu i czasu trwania korzystania, co związane jest przede wszystkim z możliwościami technicznymi i organizacyjnymi jednostki oraz liczbą chętnych. Administracja jednostki musi tak skoordynować swoje działania, aby zapewnić wszystkim chętnym możliwość skorzystania z przysługujących im praw. Stąd za uzasadnione uznać należy przyjęcie zasady składania pisemnego wniosku o umożliwienie skorzystania z serwisu. Natomiast procedura, wskazująca na konieczność uzyskania zgody dyrektora jednostki wykracza poza ramy niezbędne do zrealizowania prawa skazanych, a nawet – jak wskazano powyżej – może prowadzić do wyrobienia u skazanego błędnego przekonania, iż dyrektor zakładu karnego może nie zezwolić mu na skorzystanie z serwisu informacji publicznej.

Kolejny przypadek dotyczy byłego już Aresztu Śledczego w Toruniu, w którym Dyrektor w porządku wewnętrznym, obowiązującym do czasu przekształcenia jednostki w Oddział Zewnętrzny w Toruniu Zakładu Karnego w Inowrocławiu, zmodyfikował sposób wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej: „w przypadku wymierzenia osadzonemu kary w postaci umieszczenia w celi izolacyjnej dodatkowo cofa się zgodę na posiadanie czajnika lub grzałki”. Zgodnie z wynikającymi z art. 145 k.k.w. ogólnymi dyrektywami wymiaru kary dyscyplinarnej, celem zastosowania tej kary jest uświadomienie skazanemu nieprawidłowości jego postępowania oraz tego, że każde naruszenie obowiązujących przepisów prawa spowoduje dla niego określone dolegliwości. W przypadku popełnienia przez skazanego przekroczenia naruszającego w poważnym stopniu obowiązującą w zakładzie karnym dyscyplinę i porządek, wymierza się mu karę dyscyplinarną umieszczenia w celi izolacyjnej na okres do 28 dni. Kara ta nie tylko pozbawia skazanego kontaktu z innymi osobami, ale uniemożliwia korzystanie przez

skazanego z szeregu praw oraz stwarza wiele dolegliwości w różnych sferach życia w zakładzie karnym. Ograniczenia te są enumeratywnie wymienione i szczegółowo opisane w art. 143 § 3 k.k.w. Zabieg ten ma chronić przed dowolnym stosowaniem ograniczeń oraz ewentualnymi negatywnymi konsekwencjami dla zdrowia lub procesu resocjalizacji skazanych. Ustawodawca uznał, że ograniczenia wskazane w art. 143 § 3 k.k.w. nie naruszają zasady humanitarnego traktowania skazanych i jednocześnie są wystarczające dla osiągnięcia celów kary dyscyplinarnej.

Wśród tych ograniczeń nie ma zakazu korzystania z urządzeń służących do gotowania wody, choć posiadanie przez skazanego takiego urządzenia w celi wymaga uzyskania zgody dyrektora jednostki. Wielu osadzonych ukaranych przedmiotową karą dyscyplinarną ma zgodę na posiadanie w celi mieszkalnej czajnika elektrycznego lub grzałki elektrycznej. Cofnięcie tej zgody wymaga decyzji Dyrektora i jej uzasadnienia. Wymierzenie skazanemu przedmiotowej kary dyscyplinarnej nie może być tą przesłanką, która przesądza o braku zgody na korzystanie z czajnika elektrycznego w celi izolacyjnej. Należy przyjąć, że jeśli ustawodawca dostrzegałby taką potrzebę, to wprowadziłby takie ograniczenie, podobnie jak uczynił to w przypadku zakazu korzystania ze sprzętu audiowizualnego i komputerowego (art. 143 § 3 pkt. 2 k.k.w.).

Ponadto, należy zauważyć, iż osadzony w celi izolacyjnej ma prawo korzystać z artykułów żywnościowych, które wcześniej zakupił w kantynie lub otrzymał w paczce żywnościowej. Wiele artykułów wymaga obróbki cieplnej – zalania wrzątkiem (np. herbata, kawa, płatki błyskawiczne). Osadzony, z powodu braku bieżącej ciepłej wody w celi izolacyjnej i braku możliwości samodzielnego przygotowania ciepłej wody, nie może również z niej korzystać w trakcie wykonywania zabiegów codziennej higieny osobistej.

Reasumując, działania administracji więziennej mające na celu pozbawienie osadzonego, ukaranego umieszczeniem w celi izolacyjnej, możliwości korzystania z ciepłej wody (poza regulaminowymi kąpielami w łaźni), wykraczają poza istotę tej kary. Ograniczenie to ma jedynie charakter represyjny, odwetowy i nie stwarza szczególnych warunków do refleksji nad niewłaściwym (niezgodnym z prawem) postępowaniem, ani nie przyczynia się do resocjalizacji skazanego. Zasady wykonywania kary pozbawienia wolności zobowiązują administrację więzienną do działań, które są wyrazem podmiotowego traktowania każdego osadzonego - w tym przypadku zapewnienia mu możliwości spożycia

gorącego napoju, umycia się w ciepłej wodzie, co ma szczególne znaczenie w porze zimowej.

Stanowisko to podzielił Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Bydgoszczy i polecił usunąć kwestionowane zapisy z obecnie obowiązującego porządku wewnętrznego jednostki penitencjarnej.

Podobne ograniczenia wprowadził Dyrektor Zakładu Karnego Nr 1 w Grudziądzu. Z Zarządzenia Nr 10/2018 Dyrektora Zakładu Karnego Nr 1 w Grudziądzu z dnia 16 stycznia 2018 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu, wynika, że ukarany w celi izolacyjnej nie może posiadać artykułów żywnościowych oraz urządzeń do gotowania wody (§ 7 ust. 16). Te ograniczenia nadal obowiązują.

Przywołane przykłady pokazują, że dotychczasowe działania w postulowanym przeze mnie zakresie nie przyniosły oczekiwanego efektu. Dlatego też, na podstawie art. 16 ust 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 958 ze zm.), po raz kolejny zwracam się do Pana Dyrektora Generalnego z prośbą o podjęcie skutecznych działań, w celu wyeliminowania z zarządzeń regulujących porządek wewnętrzny jednostek penitencjarnych zapisów, które nie gwarantują pełni praw przysługujących osadzonym i są niezgodne z aktami prawa powszechnie obowiązującego i poinformowanie mnie o decyzjach Pana Dyrektora Generalnego.

Z wyrazami szacunku,

Adam Bodnar